

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การนำกระบวนการสอนจากพระไตรปิฎกสู่การปฏิบัติ: กรณีศึกษาพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)
ผู้วิจัย	: นางสาวภัทรชนน สุวรรณภักดี
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธศาสตร์และศิลปะแห่งชีวิต)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระมหาสมบุญ วุฑฺฒิกโร, ดร. ป.ธ.๗, พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ), ศศ.ม. (พุทธศาสนศึกษา) พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) : ดร. สุเมธ โสฬส วศ.บ. (วิศวกรรมโยธา), ศศ.ม. (นโยบายและการวางแผนสังคม) MINI MBA (การตลาด), นศ.บ. (การผลิตโทรทัศน์) พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๘

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ (๑) เพื่อศึกษากระบวนการสอนพุทธธรรมในพระไตรปิฎก (๒) เพื่อศึกษาการนำกระบวนการสอนในพระไตรปิฎกมาสู่การปฏิบัติ ตามวิถีทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) (๓) เพื่อศึกษาความสอดคล้องระหว่างกระบวนการสอนในพระไตรปิฎกกับกระบวนการสอนตามวิถีทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร มุ่งศึกษากระบวนการสอนพุทธธรรมในพระไตรปิฎก โดยรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งศึกษาการนำกระบวนการสอนในพระไตรปิฎกมาสู่การปฏิบัติ ตามวิถีทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ได้แก่ หลักการสอน ลีลาการสอน วิธีการสอน กลวิธีและอุปาย ประกอบการสอน คุณสมบัติผู้สอนและผู้เรียน

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสอนพุทธธรรมในพระไตรปิฎก เน้นคุณสมบัติภายในของผู้สอนคือความเป็นกัลยาณมิตรและสัปปุริสธรรม ๗ โดยผู้สอนพิจารณาจากการรับรู้ลักษณะภายในของผู้เรียนให้ตรงกับจริต ความถนัด ความสนใจ และระดับสติปัญญา โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ กำหนดท่าที และจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ผู้เรียนเปิดใจยอมรับการสอนอย่างไม่มีอคติและมีสติสัมปชัญญะอย่างจดจ่อและต่อเนื่อง

ความสอดคล้องระหว่างกระบวนการสอนในพระไตรปิฎกกับกระบวนการสอนตามวิถีทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ทำให้เกิดกระบวนการสอนที่สำคัญ ๔ ประการ ในการเผยแผ่พุทธศาสนาสู่ชาวไทยและต่างชาติอย่างรวดเร็ว ประกอบด้วย (๑) การจัดกระบวนการสอนที่เหมาะสมโดยให้ลูกศิษย์เรียนรู้ด้วยตนเอง รูปแบบการสอนนี้ตรงกับจริตของชาวตะวันตก คือเป็นคนมีเหตุผล (๒) การสื่อสาร เน้นการใช้ภาษาใจ โดยให้เรียนรู้สภาวะทางอารมณ์ที่มากกระทบใจในปัจจุบันขณะ แล้วบรรยายความหมาย หยิบยกออกมาจากใจตน ส่งไปถึงใจผู้ฟังด้วยความรักความเมตตา (๓) การเอาตัวเองเป็นแบบอย่างตามที่สอน ซึ่งเป็นแรงดึงดูดและแรงกระตุ้นให้ลูกศิษย์น้อม

เอาคำสอนไปปฏิบัติ และ (๔) การสร้างผู้นำ ด้วยกระบวนการสอนเอื้อให้ลูกศิษย์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณให้กับตนเองและเป็นที่พึ่งให้กับผู้อื่นได้

จุดเด่นของกระบวนการสอนตามวิถีทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ได้แก่ การให้ความสำคัญต่อการรักษาศีล คือ พระวินัยและวัตรปฏิบัติ ซึ่งเอื้อให้เกิดความสามัคคี ความสงบเรียบร้อยและความงดงาม รวมทั้งส่งเสริมการปฏิบัติกรรมฐานแบบอานาปานสติในทุกกลมหายใจเข้าออก พัฒนาสมาธิให้ก้าวไปสู่การเจริญปัญญา คำสอนที่ท่านให้ความสำคัญ คือ ความไม่แน่ (กฏไตรลักษณ์) ความพอดี (ทางสายกลาง) ความอดทน (ขันติ) และความกตัญญูรู้คุณ

Thesis Title	: The Implementation of Teaching Process from Tipiṭaka to Practice : A Case Study of Phra Bodhiyana Thera (Cha Subhaddo)
Researcher	: Ms. Phachanon Suwannaphakdi
Degree	: Master of Arts (Buddhism and Arts of Life)
Thesis Supervisory Committee	: Phramaha Soomboon Vuddhikaro, Dr. Pāli VII, B.A., M.A., Ph.D. (Buddhist Studies) : Dr. Sumeth Soros B.Eng. (Civil Engineering), M.A. (Policy and Social Planning), MINI MBA (Marketing), B.Com.Arts (TV Production), Ph.D. (Buddhist Studies)
Date of Graduation	: March 26, 2015

Abstract

The three objectives of this study are as follows: (1) to study teaching process of BuddhaDhamma as stated in Tipiṭaka, (2) to study the implementation of teaching process from Tipiṭaka to practice according to Phra Bodhiyana Thera (Cha Subhaddo), and (3) to study the correlation of teaching process as stated in Tipiṭaka and Phra Bodhiyana Thera (Cha Subhaddo).

Qualitative method was used for this study. The researcher searched the information from the Tipiṭaka, commentaries, books, and other related works. The topics include, teaching process of BuddhaDhamma, as well as, the implementation of teaching process from Tipiṭaka to practice according to Phra Bodhiyana Thera (Cha Subhaddo). The details in each topic consist of teaching foundation, teaching style, teaching method, strategy and teaching technique, as well as, qualities of a teacher and a student.

The result shows teaching process of BuddhaDhamma as stated in Tipiṭaka emphasize on inner qualities of a teacher: ‘Kalyāṇamitta’ and ‘Sappurisa Dhamma 7’. A teacher should be an admirable friend to a student, gives good counsel in

accordance with manners, skills, interests, and intellectual levels of students, as well as, be able to determine attitudes and purposes of students with ‘Yonisomanasikāra’, in order to open students’ minds to learn without bias and stay focus accordingly.

The correlation between teaching process as stated in Tipiṭaka and Phra Bodhiyana Thera (Cha Subhaddo) consists of four key methods that influence successful propagation of Buddhism in Thai and foreign countries. They are: (1) Organizing a suitable teaching process for students to learn on their own. This method is well matched with the West, since they are rationalist. (2) Communication and Mental Language. Focus on contemplation of the state of mind exists in the present moment. A teacher then passes on the meaning of thoughts to the students through mind with compassion and kindness. (3) An Inspirational Role Model. Motivate the students to bring teachings into practice, and (4) Building Leaders. Encourage students to be one’s own teacher. Become a spiritual leader to one self and others.

The outstanding point of Phra Bodhiyana Thera’s (Cha Subhaddo) teaching process includes giving priority to observe the precepts, since following the discipline and monastic precepts bring unity, peace, and harmony in the community, as well as, encouraging Ānāpānasati practice, the mindfulness of breathing meditation, in order to develop ‘Samādhi’ and ‘Paññā’. His prominent teachings are inconstant (‘Ti-lakkhna’), sufficiency or adequacy (The Middle Way), patience or forbearance (‘Khanti’), and gratefulness.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์และศิลปะแห่งชีวิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้เนื่องจากผู้วิจัย ได้รับความกรุณาอย่างสูงจากคณาจารย์และเจ้าหน้าที่

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระพรหมบัณฑิต อธิการบดีที่ส่งเสริมให้ได้ศึกษาสิ่งที่ถูกต้องดีงามและประเสริฐสุด

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งต่อพระมหาสมบุญวุฒิกโร, ดร. คนบดีบัณฑิตวิทยาลัยและประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินนโท, ผศ.ดร. ประธานกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ และ คุณแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด ผู้ก่อตั้งเสถียรธรรมสถานและสาวิกาสิกขาลัย

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.สุเมธ โสฬส กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รศ.ดร. ประดิษฐ์ อนุกรมย์ ผศ.ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน ผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ ดร.พุทธชาติ เปลี่ยนสมบุญรณ์ คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ และ ดร. แม่ชีกาญจนา เจริญมธนาโชค ดร. แม่ชีทัศนากิจศิริธรรม พญ. รุจิรา มังคละศิริ และ ดร. ดรชณี สีนธวงศานนท์ ที่กรุณาแนะนำแนวทางที่เป็นประโยชน์และให้โอกาสในการทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ

กราบขอบพระคุณ ดร. แม่ชีกาญจนา เจริญมธนาโชค ที่กรุณาตรวจรูปแบบความถูกต้องและผู้จุดประกายหัวข้อวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณ คุณพิชญา ร่มโพธิ์ภักดิ์ คุณสุชาดา พิงบุญ คุณมะลิวัลย์ จิตรีเที่ยง คุณชมกร เศรษฐบุตร คุณกัญญาปัญญา พรเพิ่มพูน คุณสุพรรณิ บัญเกิด คุณช่อผกา วิริยานนท์ คุณปลายฟ้า เพ็งทรัพย์ คุณพรอมรินทร์ อุทัยสมบัติ คุณวาสนา แสงวารินทร์ คุณแซนพรหมมา คุณอรอนงค์ ปุณะตุง และเพื่อนนิสิตทุกท่าน และขอขอบคุณ คุณรุ่งทิพย์ รอดผาบรรพต ตลอดทั้งเพื่อนร่วมงาน กัลยาณมิตรทุกท่านที่ให้อกำลังใจและเกื้อกูลการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จตามความมุ่งหมาย

คุณความดีและประโยชน์ที่เกิดจากการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยขอขอบน้อมสักการบูชาคุณพระรัตนตรัยบิดา มารดา และผู้มีพระคุณทั้งหลาย ครูบาอาจารย์และคณาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอน หล่อหลอมขัดเกลา จนผู้วิจัยมีความรู้ มีสติปัญญา มีการพัฒนาตน ตลอดจนมีความรู้ทางวิชาการ มาจนถึงทุกวันนี้ ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย จงดลบันดาลให้ทุกท่านที่กล่าวมา ประสบแต่ความสุข ความเจริญทั้งทางโลกและทางธรรมยิ่งขึ้นไป

นางสาวภัทรชนน สุวรรณภักดี

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง โดยระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๕๗/๒๑๗ หมายถึง สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่มที่ ๒๑ ข้อที่ ๑๕๗ หน้าที่ ๒๑๗

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จุ.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิภวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ข.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ชนธวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สพ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพยตวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อุทาน	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)

ช.เธร.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เถรคาถา	(ภาษาไทย)
ช.ชา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ช.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทส	(ภาษาไทย)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฅ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๑
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๑
๑.๙ กรอบแนวคิดการวิจัย	๑๒
บทที่ ๒ กระบวนการสอนพุทธธรรมในพระไตรปิฎก	๑๓
๒.๑ พุทธวิธีการสอน	๑๓
๒.๑.๑ คุณสมบัติผู้สอน	๑๓
๒.๑.๒ หลักการสอนของพระพุทธเจ้า	๒๑
๒.๑.๓ ลีลาการสอน	๓๓
๒.๑.๔ วิธีการสอน	๓๓
๒.๑.๕ กลวิธีและอุปายประกอบการสอน	๓๗
๒.๑.๖ คุณสมบัติที่ดีที่ควรมีประจำตัวผู้สอนและผู้เรียน	๔๒
๒.๒ ตัวอย่างพระสูตรที่แสดงถึงกระบวนการสอนของพระพุทธเจ้าและพระสาวก ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก	๔๔
๒.๒.๑ พระสูตรที่ว่าด้วยเหตุการณ์แรกตรัสรู้ (ปฐมโพธิสูตร)	๔๔
๒.๒.๒ พระสูตรที่ว่าด้วยการหมุนวงล้อธรรม ขับเคลื่อนพระศาสนา (ธรรมจักรกัปวัตตนสูตร)	๔๖
๒.๒.๓ พระสูตรที่กล่าวถึงการปฏิบัติต่อสิ่งที่ตนสงสัย หรือหลักความเชื่อ ๑๐ (กาลามสูตร)	๔๘

๒.๓.๔ พระสูตรที่ว่าด้วยการแสดงธรรมของพระอัสสชิเถระ (พระอัสสชิแสดงหัวใจพระศาสนา)	๔๙
๒.๓ พระภิกษุสาวกผู้เป็นเลิศในการสอนธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก	๕๐
๒.๓.๑ พระกุมารกัสสปเถระ ผู้แสดงธรรม (อุปมาอุปไมย) ได้วิจิตร	๕๐
๒.๓.๒ พระมหากัจจายนเถระ ผู้แสดงธรรมโดยย่อให้พิสดาร	๕๑
๒.๓.๓ พระโสณกุฎทิณเถระ ผู้กล่าวธรรมมีถ้อยคำอันไพเราะ (เรียบเรียงเนื้อหาและภาษาดี)	๕๓
๒.๓.๔ พระปุลณมนันทาเถระ ผู้เชี่ยวชาญในการแสดงธรรม (ธรรมกถึก)	๕๔
๒.๔ สรุป	๕๗
บทที่ ๓ การนำกระบวนการสอนพุทธธรรมในพระไตรปิฎกมาสู่การปฏิบัติ	๖๐
ตามวิถีทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)	
๓.๑ ชีวประวัติของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)	๖๐
๓.๒ การนำกระบวนการสอนในพระไตรปิฎกมาสู่การปฏิบัติ ตามวิถีทางของ พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)	๖๑
๓.๒.๑ หลักการสอน	๖๒
๓.๒.๒ ลีลาการสอน	๗๔
๓.๒.๓ วิธีการสอน	๘๐
๓.๒.๔ กลวิธีหรือเทคนิคและอุปายประกอบการสอน	๘๔
๓.๓ คุณลักษณะเด่นของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)	๙๒
๓.๓.๑ คุณลักษณะด้านพฤติกรรมหรือการกระทำ	๙๒
๓.๓.๒ คุณลักษณะด้านการใช้ถ้อยคำหรือวาจา	๙๓
๓.๓.๓ คุณลักษณะของจิต	๙๓
๓.๓.๔ คุณลักษณะด้านปัญญา	๙๔
๓.๓.๕ คุณลักษณะแห่งความกรุณา	๙๔
๓.๔ คุณสมบัติของลูกศิษย์ตามแนวการสอนของหลวงพ่ocha	๙๕
๓.๕ พระลูกศิษย์คนสำคัญที่มีชื่อเสียงของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)	๑๐๐
๓.๕.๑ พระราชภาวนาวิกรม (เลี่ยม ฐิตธมฺโม)	๑๐๒
๓.๕.๒ พระราชสุเมธอาจารย์ (สุเมธโรภิกขุ)	๑๐๓
๓.๕.๓ พระอัครเดช ธีรจิตโต (ตัน)	๑๐๔
๓.๕.๔ ชยสาโรภิกขุ	๑๐๖
๓.๕.๕ ญาณธมฺโมภิกขุ	๑๐๘
๓.๖ สรุป	๑๐๙

บทที่ ๔ วิเคราะห์ความสอดคล้องกระบวนการสอนพุทธธรรมในพระไตรปิฎก	๑๑๑
กับกระบวนการสอนธรรมของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)	
๔.๑ วิเคราะห์ความสอดคล้องคุณลักษณะของผู้สอนหรือของพระพุทธเจ้า	๑๑๒
กับคุณลักษณะของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)	
๔.๒ วิเคราะห์ความสอดคล้องกระบวนการสอนพุทธธรรมในพระไตรปิฎก	๑๑๔
กับพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)	
๔.๒.๑ หลักการสอนที่เกี่ยวกับเนื้อหาเรื่องที่สอน	๑๑๔
๔.๒.๒ หลักการสอนใจสิ่งที่ควรคำนึงถึงเกี่ยวกับตัวผู้เรียน	๑๑๕
๔.๒.๓ หลักการสอนที่เกี่ยวกับกระบวนการสอน	๑๑๖
๔.๓ ลีลาการสอน	๑๑๗
๔.๔ วิธีการสอน	๑๑๗
๔.๕ กลวิธีหรือเทคนิคและอุปายประกอบการสอน	๑๑๘
๔.๖ หลักการปฏิบัติตามแนวทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)	๑๒๒
๔.๗ แนวทางการปฏิบัติภาวนาของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)	๑๒๓
๔.๘ สรุป	๑๒๔
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๒๗
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๒๗
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๓๐
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ	๑๓๐
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	๑๓๑
บรรณานุกรม	๑๓๒
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๕

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ ๑	วิเคราะห์คุณสมบัติภายในของพระพุทธเจ้าในทศพลญาณ กับ คุณสมบัติภายในของผู้สอน	๑๕
ตารางที่ ๒	วิเคราะห์คุณสมบัติภายในของพระพุทธเจ้าในปฏิสัมภิทา กับ คุณสมบัติภายในของผู้สอน	๑๘
ตารางที่ ๓	หลัก ๖ ประการในการสอน	๒๓
ตารางที่ ๔	วิเคราะห์ลักษณะเด่นของคนแต่ละจริตและวิธีแก้ไขจุดอ่อน	๒๘
ตารางที่ ๕	อธิบายชนิดของจริตและสิ่งที่พระพุทธเจ้าแนะนำเครื่องแก้จริต	๓๐
ตารางที่ ๖	วิเคราะห์วิธีการสอน	๓๖
ตารางที่ ๗	วิเคราะห์กลวิธีและอุบายประกอบการสอน	๔๐
ตารางที่ ๘	วิเคราะห์พระภิกษุสาวกผู้สอนธรรมที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท	๕๖
ตารางที่ ๙	วิเคราะห์คุณสมบัติที่สำคัญของผู้สอนและผู้เรียนจากกระบวนการสอนพุทธธรรมในพระไตรปิฎก	๕๘
ตารางที่ ๑๐	วิเคราะห์ความสอดคล้องคุณลักษณะของผู้สอนหรือของพระพุทธเจ้ากับคุณลักษณะของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)	๑๑๒
ตารางที่ ๑๑	วิเคราะห์ความสอดคล้องกระบวนการสอนพุทธธรรมในพระไตรปิฎกกับกระบวนการสอนธรรม ตามวิถีทางของโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)	๑๑๙

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ ๑	๑๒๕
แผนภาพวิเคราะห์ความสอดคล้องของกระบวนการสอนตามหลักพุทธธรรมกับ กระบวนการสอนธรรมของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)	